



TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ YAYINLARI : 4

AVUKATLARIN SOSYAL GÜVENLİĞİ



TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ YAYINLARI : 4

AVUKATLARIN SOSYAL GÜVENLİĞİ

AVUKATLARIN SOSYAL GÜVENLİĞİ

Türkiye Barolar Birliği yönetim kurulu, Birliğin üçüncü kuruluş yıldönümünde Ankarada toplanan Türkiye Barolarının sayın başkanlarına, meslekdaşlarımız açısından büyük önem taşıyan «S o s y a l G ü v e n l i k» konusu hakkında hazırladığı bu raporu sunmak ihtiyacının nedenlerini arzetmek durumundadır. Bu ihtiyacı iki noktada toplayabiliriz :

— Bazı çevrelerce ısrarla yürütölen ve Türk avukatlarının sosyal sigortadan haksız faydalar sağladığı yolundaki ithamın haksızlığını göstermek,

— Sosyal Sigortalar Kurumunun âciz haline düştüğü, gelecekte teahhütlerini karşılamayacağı yolunda yaratılan endişenin varit olup olmadığı hakkında meslekdaşlarımıza yeterli bilgi vermek.

I. Giriş

Sosyal sigortalar sisteminde kazanılmış hakları kısıcıcı bazı tedbirlerin alınması zorunluğundan söz edilmektedir. Bunun gerekçesi olarak da ileri sürölen neden sosyal sigortalar kurumunun malî güçlükler içinde olmasıdır. ZELENKA raporunun esası da budur. Fakat konunun sadece bu yönden incelenmesini Anayasamız açısından doğru bulmamaktayız.

Anayasamız Devleti «Sosyal Hukuk Devleti» olarak tanımlar. Hukuk Devleti niteliğini, Devletimizde açıkca görmek mümkündür. Yüksek mahkemeler, kanun yolları ve benzeri kuruluşlarla Devletimiz H u k u k D e v l e t i olarak isimlendirilebilir, fakat sosyal hukuk devleti tanımı içinde «S o s y a l D e v l e t» i kolayca görebilmek mümkün değildir. Devletimizin sosyal hukuk devleti niteliğini gösteren en önemli kuruluş sosyal sigortalardır. O halde bu sistemde yapılacak herhangi bir değişiklik sadece bir aktü-

erya hesabı içinde mütalâa edilemez. Sosyal devlet anlayışı sosyal güvenlik ve sosyal adaleti gerektirir.

1) «İnsanlık Doktrini»ne dayanan «Hukukun Üstünlüğü» ve bunun maddi olanağını ifade eden «Ekonomik (demokratik) kamudüzeni» ilkesini benimsemiş, bu fikirlerin yaygınlaşma çabalarına hız vermiş olan Türkiye Barolar Birliği «Genel Sosyal güvenlik» isteğiyle inandığı ilkelere arasında çelişmesiz kalabilmektedir.

Özellikle ikinci dünya savaşından sonra gelişen sosyal güvenlik fikri, insan hakları demecinde (madde 22) «Sosyal güvenlik Hakları» olarak gerçek anlamını kazanmıştır. Bu hak izahını «Toplumsal Risk» ve «Yaşayan varlık olmadan gelen doğal riskler»in dağılımı zorunluğunda bulur. İşçi sigortasından Sosyal güvenliğe geçiş dönemi kapanmıştır. Çağımızda sosyal güvenlik kavramının gelişimi «Önleyici sosyal güvenlik» anlamına dönüşmüş ve «Ekonomik (demokratik) kamu düzeni»nde sosyal adaletsizlikleri giderici en etkili bir araç haline gelmiştir.

Bundan başka «insanın kişiliğini geliştirme ortamı»nın yaratılması ve bunun devamı, demokratik bir rejim için başta gelen özelliktir. Sosyal güvenlik bu ortamın maddi koşullarını sağlar. İşte bu bağlantıdan dolayıdırki, İnsan hakları demecinde sosyal güvenlik hakkı, insan haklarından biri olarak yer almış ve «İnsanlık doktrini»nin önemli bir bölümünü meydana getirmiştir. Bu suretle sosyal güvenlik toplumda kişiye sağlanması zaruri olan «asgari insanlık teminatı»dır. Bu nedenle de «sınıfsal düşüncelere dayanan güvenlik» çağını yitirmiş ve dilim dilim genelleşme ile gecikme izahsız kalmağa başlamıştır.

2) Sosyal «sigorta» diye yanlış isimlendirilen müessesenin asıl niteliği «sosyal güvenlik»tir. Eğer verdiği kadar almak ve bir kısım riski karşılamak bahis konusu olsa idi, bunu herhangi bir sigorta şirketi de yapabilirdi. Esasında sosyal güvenlik «kuşaklar arası dayanışma»dır. Bu sebeple bir sosyal güvenlik sistemi içinde bir şahsın ne verdiği, ne aldığı değil, grubun sisteme katkısının ne olduğu önemlidir. Katkıda bir eşitsizlik varsa ancak o zaman haksızlıktan söz edilebilir. Esasen Memleketimizde mevcut sistem verilenle alınan arasında matematik bir ölçüye dayanmamakta, korunması gereken kimselerin insan oluşları göz önüne alınarak yardım normları tespitini kabul etmektedir.

Hiç bir memlekette gelir ve gideri başa baş gelen bir sosyal güvenlik sistemi mevcut değildir. Yalnız ilgililerin pirimi ile yaşayabilen bir sisteme sadece «sigorta» denir. «Sosyal (sigorta)» güvenlikte kuşaklar arası dayanışma ve milli gelir dağılımını asgari insan yaşamında müşterek bir ölçü sağlamak maksadı ile bir ayarlama sayılır. Bu sebeble genel bir sosyal güvenlik sistemi kurulmazsa maksada ulaşmak olanağı yoktur. Genel sosyal güvenlik bir memleketin ekonomi ve milli bütünlüğü içinde yerini almak zorunluğundadır. Demokrasilerde başarı ve çağdaş eğilim sosyal güvenliğin genelleşmedeki hızı ile ölçülür. Artık «İşçi Sigortası» çok gerilerde kalmıştır. Bunun fikirce artıklarına göre kararlara varmak anlamsızdır. Nitekim 506 sayılı kanunun 1. maddesi işçi sigortalarından, Sosyal Sigortaya geçmek suretiyle işçi sigortalarını tarihe malletmiştir. 506 sayılı kanun gerekçesinde açıkca belirtildiği üzere, kanun sosyal güvenliğin bütün Türk toplumuna uygulanması amacını gütmektedir.

3) «Pirim» sosyal güvenliğin kazandığı anlam içinde izahını ve nedenini kaybetmiştir. «Sosyal güvenlik hakkı»nın maddi olanağını ancak vergi anlayışı ile sağlamak mümkündür. Sosyal güvenliği sağlayacak vergi, ödenen şeyin vergi niteliğini taşıması için sahip olması gereken bütün hususiyetleri haizdir. Kaldığı ihtiyari olmaktan mecburiliğe doğru gelişmede «pirim» derece derece «vergi benzeri» hüviyetine bürünmüş, pirimden vergiye geçiş kendini kabul ettirmiştir. Pirim, «milli gelirin bir kısmının sosyal güvenliğe ayrılması» amacını gerçekleştirmekte yetersizdir. Bununla beraber pirim yerine geçecek verginin hedeflerini, dağılımını, oranını tayin ederken tam bir sosyal adalet ve insanlık doktrinine sadık kalmak gereği vardır.

Sosyal güvenliği kamu hizmeti olarak kabul eden ve yaşlılık aylığını ilgilinin ne ödediğine bakmadan, belli bir yaşa gelen her kese tanıyan ve bu konuda Sosyal Eşitliği vergi yolu ile sağlayan memleketler arasında özellikle Amerika Kanada, Danimarka, Finlandiya, Norveç ve İsveçi saymak mümkündür. Bu memleketler sosyal adalete dayanan mükemmel demokrasiler kurabilmişlerdir.

Verilen-alınan ölçüsünün sosyal sigorta sistemi ile alakalı olmadığını şöylece göstermek mümkündür. Bir usule göre ilgili, belli bir süre pirimini, işveren de hissesini o kimse için açılmış bir hesaba öder. Faizleri ile beraber biriken meblâğ, ihtiyarlık aylığı olarak bağlanır. İkinci usule göre büyük bir grup sigortalı ve iş ve

ren bir mameleki temsil eden kuruluş adına pirimleri öderler. İlgiliye, hak zamanı gelince, tediyele böylece anonim bir varlıktan yapılır. Ancak ikinci usulde sosyal amaçlar düşünülebilir. Böylece pirim oranındaki artışlarla para değerinin düşmesinden gelen sakıncalar önlenmiş olabilecektir. Bu suretle her kuşak, kendinden evvelkinin rahat emekliğini sağlamış olur. Zira kendisinden sonraki de aynı şeyi yapacaktır. O halde pirim usulüne dayansa dahi ikinci sistemde verilen-alınan ölçüsü uygulanamaz. Avukatların sigortalanmasında ileri sürülen verilenle alınan arasındaki farka dayanan yermeler sistemin ne olduğunu bilmeden yapılan tenkitlerdir.

Genel güvenlik sisteminin büyük faydalarından biri de sosyal ve kişisel riskleri (ölüm, ihtiyarlık, malûllük gibi) büyük rakkamlar ve müstakbel genç kuşaklar arasında dağıtmaktır.

Güçlüklerin giderilmesi için sosyal güvenlik ve sosyal adaleti korumak bakımından Devlet, bazı fedakarlıklarda bulunmak zorundadır. Bu zorunluğun hukuki esası «sosyal hukuk devleti» olmak hususunda Anayasanın kendisine yüklediği görevidir. Modern Sosyal Güvenlik anlayışı ile pirim sistemi esasen bağdaşmaz. Sosyal güvenliğin herhangi diğer bir kamu hizmetinden farkı yoktur. Bütün kamu hizmetleri gibi sosyal güvenlik de Devletçe karşılanmalıdır. Ancak bu sayede sosyal adalet sağlanabilir.

4) Netice şudur : 1961 Anayasasından evvel de mevcut olan pirim esasına dayanan sosyal sigortalar, «Sosyal güvenlik», «Sosyal adalet», «Sosyal hukuk ve Sosyal refah devleti» koşullarını benimsemiş olan Anayasamıza uygun düşmemektedir. Pirime dayanan sosyal sigorta sistemi, Devletin görevden kaçmasına bir bahane sayılabilir.

Sistem tümünden değiştirilmelidir : Bütün Türk vatandaşlarını kapsayacak ve insana yaraşır bir sosyal güvenlik sağlayacak bir sosyal güvenlik vergisi konulmalıdır. Emekli sandığı, sosyal sigortalar kurumundan başlayarak memleketimizde mevcut olan bütün emeklilik ve sosyal yardım kuruluşları tek elde toplanmalıdır. Böyle bir verginin konulmasında çok bilinçli ölçülere bağlı kalmak, gelir dağılım dengesini sosyal adalete uyduracak kuralları bulmak zorunluğu vardır. Bu suretle hem sosyal güvenlik ve hemde bunun nedenini açıklayan sosyal adalet sağlanmış olur. 1, 2 ve 3. beş yıllık planlarda da bu görüşümüze uygun hedeflere yer verilmiştir.

Kurum genel kurulunun 1972 haziran toplantısında çalışma Bakanı şunları ifade etti : «Bir toplumun uygarlık, çağdaşlık ve gelişmişlik göstergesi sosyal güvenlik altına aldığı nüfus sayısıdır. İstihdam sorunlarının çözümlenebildiği, çalışma koşullarının rasyonelleştirildiği, sosyal güvenlik kapsamının yaygınlaştırılabildiği oranlarda, insan hakları ve özgürlükleri de gerçekleştirilmiş sayılmaktadır. Çünkü ulusal gelirin adaletli dağılımı olanağı böylece sağlanabilmektedir». Acaba pirim sistemi ile bu pek yerinde olan «gelirin adaletli dağılımı» isteği nasıl bağdaşabilir. «Sosyal güvenlik, sosyal devlet espirisinin vazgeçilmez parçasıdır» denildi. Pirim yolu ile bunu sağlayabilir miyiz? Parça parça sosyal güvenliğe kavuşturma usulünün en büyük sakıncası birbirinden farklı sosyal güvenlik sistemlerinin sonunda birleştirilmesine imkân kalmayacak derecede ve üyeleri arasında kıskançlığı tahrik edecek şekilde norm farklılıklarına sebep olan karışık durumların ortaya çıkacağı ve birleştirmeyi imkânsız hale getireceğidir. Artık «Sosyal Güvenlik vergisi»ne dayanan ve «sosyal güvenlik Bakanlığı» kurulması ile bir hamlede gerekeni yapmak zamanı gelmiştir. Asıl reform budur. 37 milyona varan nüfusumuz içinde işçisi, kısmen fikir işçisi ve diğer sigortalılarla, yani ancak iki milyon insan ile emekli sandığı ve özel sandıkları da ilâve etsek bile nüfus artış oranı o kadar kabarıktır ki bütün Türklerin sosyal güvenliğe ve sosyal adalete kavuşmaları bu gün için bir hayal gibi gözükmektedir. Dayandığı ilkelere, sosyal adaleti yansıtmaması şartı ile «sosyal güvenlik vergisi» Anayasamıza en uygun reformun başlangıcı olabilir. Esasında, «sosyal güvenliği sağlamak» zaruretinin bir kamu hizmeti olmasına nazaran, kamu hizmetlerinin Anayasanın 61 inci maddesine göre vergi ile karşılanmasındaki hikmeti gözden uzak tutmamak lâzımdır.

Pirim sisteminin terki ve genel sosyal güvenlik vergisi usulüne gidilmesindeki zarureti teslim etmek lâzımdır. Kurumdan 1971 yılında malüllük aylığı alanların adedi 19.044 dür. Halbuki 1970 de bu rakkam 15.851 idi. Yaşlılık aylığı alanlar 1971 de 64.077 kişidir. 1970 de bu rakkam 38.589 idi. Bu artışlar karşısında konuyu çok etraflıca incelemek lâzımdır. Bu büyük artışın sebebi kuşkusuz yaş sınırının indirilmesi ve 1186 sayılı kanunun getirdiği Borçlanmalar olmuştur. Fakat daima geometrik bir dizi ile çığ gibi bir artış olacağını tahmin imkânsız değildir.

Bazı haklarda, kısıntılar yapılmasına hukuki engeller vardır. «Kazanılmış Haklar» hukuk devletinin başda gelen kurallarından

biridir. Kazanılmış hak kuralının ihlâline başlanırsa hukuk güvenliği zedelenmiş olur. Yarın ne olacağı endişesi bu günkü güvenliği de ortadan kaldırır. Kazanılmış hak kuralı, beden işçisi ile fikir işçisini (meselâ bir işçiyi, bir avukattan) ayırmanın imkânsızlığını ortaya koyar. kazanılmış hak her iki çeşit sigortalıya başka türlü uygulanamaz. Sosyal sigorta sistemi hizmet akdini esas almakla bu farkı kaldırmıştır.

II — Sosyal Güvelik Kavramınının Gelişmesi

1) Genel olarak güvenlik, kişiyi yarınının ne olacağı endişesinden kurtaran tek faktördür. Bugün uygar insanı tehdit eden tehlikeler daha aldatici ve daha az görünür niteliktedir. Aynı zamanda felâket kaynağı bu tehlikeler çeşitlidir.

Hastalık, kaza, ihtiyarlık ve ölüm gibi risklerin meydana çıkardığı güçlükleri ve felâketleri gidermek için kişinin gücü gittikçe yetersiz hale gelmektedir. Bu sebeple, karşılıklı yardım fikrinin yerini zorunlu toplu teminatların kurulması fikri almaktadır. Bunun sonucu olarak kamu idarelerinin müdahalesi ve maddî yardımlarda bulunması zaruri olmaktadır.

Nietkim, Anayasamızın 48. maddesinde (Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Bu hakkı sağlamak için Sosyal Sigortalar ve Sosyal Yardım teşkilâtı kurmak ve kurdurmak devletin ödevlerindedir.) Kuralı yer almıştır.

506 sayılı kanunun gerekcesinde aynen; «Böylece, halkın bugününü ve yarınını emniyet altına almayı hedef tutan ve meslekî veya sosyal bir risk sebebiyle geçim imkânından mahrum kalan vatandaşlara gerekli yardımları sağlıyan Sosyal Güvenlik programları ile vatandaşların istikbal endişesinden korunması ve kurtarılması, aynı zamanda bir Anayasa Prensibi olmuş bulunduğu gibi, bu hususlar, Büyük Millet Meclisince kabul olunan Birinci Beş Yıllık Kalkınma Plânında belirtilen hedefler ve tedbirler arasında da yer almıştır.» denilmektedir.

2) «Sosyal Güvenlik» terimi, ilk defa 1935 yılında Birleşik Amerika'da kabul edilen «Social Security Act» kanununda kullanılmıştır. Roosevelt, 1941 yılında, Amerikan Kongresine sunduğu mesajında, temel hürriyetler arasına (İhtiyaçtan ve yoksulluktan

kurtulma hürriyeti)'ne yer vermişti. Yoksulluktan kurtulma Hürriyeti, Atlantik Antlaşmasında yer aldığı gibi, Birleşmiş Milletler Teşkilâtı da sosyal güvenliği sağlayacak tedbirlerin alınması hususunda devletler arasında işbirliğinin kurulmasına çalışılacağını ilân etmişti. Birleşmiş Milletlere bağlı Milletler arası İş Teşkilâtının Filâdelfiya Konferansında, Korunmaya Muhtaç herkese asgari bir gelir temin ederek sosyal güvenlik tedbirlerinin genişletilmesi tavsiyesi kabul edilmiştir.

Böylece sosyal güvenliğin temel unsurunun yaşama vasıtalarının garanti altına alınması olduğu açıkça görülmektedir.

Bu konuda İngiltere'de Beveridge Plânının dünya çapında yankıları olduğunu hatırlatmak yerindedir. Ayrıca Fransa'da Kurtuluş'tan sonra 1945 yılında Sosyal Güvenlik Düzeni bu plândaki fikirlerden hareket edilerek kurulmuştur.

3) Bugün toplumun sınırlı bir kesiminin güvenliğini sağlamakla ödevli sosyal sigortalar kurumunun içine itildiği bunalım, sosyal güvenlik kavramının daha belirli bir şekilde ele alınması zorunluğunu doğurmuştur.

Günümüzde sosyal güvenlik konusunda karşılıklı meslekî yardım fikrinin sahipleri sosyal güvenliğin modern anlayışını bilmezlikten geliyorlar. Sosyal Sigortalar Kurumu eski ve sınırlı bir (Fedakârlık karşılığında yardım) anlayışı ve uygulaması etrafında kısırlaştırmak istenmektedir. İleri sürülen kurum bütçe açığı konusunda olsun, ödenmesi gerekli prim seviyesi konusunda olsun, ve bu primlerin kimler tarafından ödendiği konusunda olsun sosyal sigortalar kurumu sosyal güvenliğin modern anlamından uzak tutulmak istenmektedir.

Sosyal güvenliğin gelişmesine işçi işveren müdahale edemezler. Anayasanın 48. maddesi uyarınca Sosyal güvenliğin bütün vatandaşlara uygulaması gibi kutsal hedefe varılması için atılan adımlardan dönülemez ve yeni adımlar atılması, tutucu, durdurucu ve kısır müdahalelerle önlenemez.

III — Haksız Fayda İddiaları

1) Avukatların sosyal sigortaya alınmalarının kuruma külfetler yüklediği yolundaki iddia asılsızdır. Buna rağmen bazı işçi kuruluşlarınca mütemediyen bu iddianın tekrarlanması, bu kuru-

luşların bir çeşit iç politikası olmaktan ileri gitmeyen ve içdenlikle bağdaşamayan bir tutum olarak görmekteyiz.

Kanunun avukatlara, diğerleri ile eşit olarak tanıdığı sosyal güvenlik sisteminin işleminde şimdiye kadar bir tek şikâyet duyulmamıştır. Sosyal sigortanın bu güne ait rakkamlara nazaran tahsil edilmemiş işveren primi toplamı 900 milyon Türk lirasıdır. Halbuki avukatlardan kolaylıkla prim tahsil edilmektedir. Primi ödemeyen avukatın avukatlık kanununun 72/f maddeleri uyarınca kaydı Barodan silinir. Böylesine bir müeyyide altında bir güvenlik sağlayabilmiş kimseleri sosyal sigorta sistemi dışına çıkarabilmenin günümüz anlayışına ne kadar ters düştüğü açıkça bellidir. Eğer aşağıda değineceğimiz, sosyal sigortanın aciz haline düştüğü iddiası doğru ise, avukatları sigortadan çıkartmak değil, muhafaza etmek lâzımdır. Zira emeklilik işlemlerinin avukatlar hakkında genel olarak başlayabileceği tarihte bir kaç emekli avukata ödenecek meblağa mukabil, o tarihe kadar ödenmiş olan prim tutarı 125 milyonu bulacaktır. Düşünmek lâzımdırki halen avukatlık gençler mesleği haline gelmektedir. Gün geçtikçe genç dilim oranı artıyor. Bu suretle daha pek genç iken prim ödemeye başlayanların ve çok uzun süre ödemeye devam edeceklerin adedi artmaktadır.

2) Borçlanma usulü bakımından hiç bir ayrıcalık yoktur. Sadece bu usul avukatlara da teşmil edilmiştir. Eğer bu bir sakınca ise tüm sigortalılar için kaldırılabilir. Fakat böyle bir tutum sosyal güvenliği kurmak iddiasında olan bir devlet için çelişmedir. Geçmiş de kapsamak istediği insanca bir düşüncedir. 1186 sayılı kanunun geçici 3. maddesi uyarınca geçmiş hizmetlerin borçlanılmasında «korkunç suistimal» olduğu ileri sürülmüştür. O halde hangi gurubun kuruma karşı daha dürüst olduğunu anlamak güç değildir. Kayıt disiplini güç küçük işyerlerine ilişkin suistimallerin hiç bir şekli avukatların borçlanmasında mümkün olamaz. Diğer taraftan sigortalı olarak hizmete başlamak için asgari yaş kaydı olmadığından 3-5 yaşlarına kadar inen borçlanma belgeleri ile kurumun karşılaştığı haller az değildir. Avukatlık için tahsil, sitaj ve benzeri kayıtlar düşünülürse borçlanma suistimallerinin avukatlarla hiç bir ilgisi olmadığı teslim edilmek gerekir.

Avukatların ayrıcalık içinde oldukları yolundaki iddia tamamen yanlış ve özel maksatlara dayanmaktadır. Sosyal sigortalar kanununun yürürlükteki geçici 8. maddesi avukatlık kanununun

geçici birinci maddesine aynen alınmıştır. Bu kadar açık bir eşitliğe rağmen yersiz iddialardan beklenen nedir? Kaldığı yeni Noterlik Kanunu ile 279 Noter de sosyal sigorta kapsamına alınmışlardır. Avukatlık kanununun geçici birinci maddesi, Noterlik Kanununun geçici 14. maddesi ile tekrarlanmıştır. Aslında ihtiyarlık sigortasının ilk kuruluşu olan 2.6.1949 tarih ve 5417 sayılı ihtiyarlık sigortası kanununun geçici 1. maddesinde ilk defa olarak sigortaya alınan ve 35 yaşını geçmiş bulunanların yaş haddine geldiklerinde bir yıl sigorta primi ötemişlerse emeklilik hakkını kazanacakları hükmü kabul edilmiştir.

Son beş senenin üç senelik ortalaması usulü ile en yüksek emeklilik aylığı almak usulünü kötüye kullanmak bakımından gerek diğer topluluk sigortalılarından faydalanan, gerek işçiler için mevcut ve rastlanan uygulamalar avukatlar için varit olamaz. Her yıl pirim tabanını ancak % 10 arttırmayı kabul etmiş bir kuruluş kendi kendini bağlayacak kadar dürüstlük içindedir. Diğer topluluk sigortası mensuplarının faydalandığı imkânları reddetmiş ve bu suretle emsalinin altına düşmüş insanları kötülemekte ne fayda vardır? Kaldığı pirimin ancak bir kısmını ödeyenlere mukabil bütün pirimi kendisi ödeyen, hatta kazanmasa bile, ödemek zorunda olan avukatları kötülemek de insafsızlık pek büyüktür. 1.300.000 1.500.000 sigortalıya mukabil yedi bin civarında olan sigortalı avukat ile 279 noterin güvenliğini onların elinden almak iddiasının bu kuruluşların kendi sosyal amaç ve iddiaları ile ters düştüğünü düşünmeleri de gerekir. Bir iddiaya göre emeklilik yaşının 60 yerine 55 olmasının kurumu aceze düşürdüğünden söz edilmektedir. 1.500.000 rakkamı gözönünde tutulursa acaba kurumun bu duruma düşmesine asıl sebep olanlar kimlerdir? Kaldığı beyin kanaması, kalp avukatlar için tipik ölüm sebepleridir. altmış yaşında olan meslekdaşlarımızın adedi diğer meslek mensuplarına kıyasla korkulacak derecede düşüktür.

3) Bazı kuruluşların kuruma karşı başlayan bir hareketin öncüsü olarak avukatları göstermek çabaları maksatlıdır. Avukatların sosyal sigortaya alınmalarından evvel de bütün pirimi kendisi ödeyen, kendi hesabına çalışan, halen miktarları 70 binin üstünde sigortalı mevcut idi. O halde bu 70 bin kişi ile beraber 7 bin avukat ve bir miktar noter, yani yaklaşık olarak 80 bin kişiyi sigortadan çıkarmak hangi devlet anlayışı içinde haklı görülebilir?

Mecliste 29 haziran 1972 tarihinde Çalışma Bakanının yaptığı

bir açıklamaya göre 364.240 iş yeri ve 1.404.816 sigortalı işçi mevcuttur. İş yerleri kontrolü ve daha pek çok hizmetlere tahsis edilen kurum giderlerinden hiç biri avukatlara yönelmiş değildir. Avukatlar sadece pirim öderler.

Kurumun iflasın eşiğinde olduğunu bildiren ve emeklilik yaşını yükseltmek ve pirimleri arttırmak önerisini ileri süren hükümete karşı Sosyal Sigortalar genel kurulunda işçi ve işveren temsilcileri bunun aksini savundular. Elde kesin bir aktüerya hesabı olmadığından bir sonuca varmak çok müşküldür. İşçi temsilcileri bir dereceye kadar pirim arttırmasına taraftar olabileceklerini, fakat emeklilik yaşının değiştirilmesine kesin olarak karşı çıkacaklarını bildirdiler.

IV — Kurum bünyesinin kuvvetlendirilmesi için ileri sürülen öneriler

Bazı tedbirlerin alınması ile durumun endişe verici olmaktan kurtarılacağı düşünülmektedir. Tavsiye edilen tedbirler şunlardır :

1) Sosyal sigortaların varlığı verimsiz hale gelmiştir. Faizin, en azından % 16 ya yükseldiği bir ortamda % 5 faiz ile yetinmek zorunda bırakılan kurumun zararı pek büyüktür. Ya devlet tahvillerinin faizlerinin yükseltilmesi veya kurumun varlığını nemalandırmada serbest bırakılması lâzımdır.

2) İlâç fabrikası kurmak yetkisinin tanınmış olmasına rağmen bu amacın tahakkukunu engelleyen tertiplerden vazgeçilmelidir. Zira ilâç konusu kurumu en çok sarsan haksız harcamaların başında gelmektedir. Kurum yetkililerince ifade olunduğuna göre ülkemizde ilâç üretiminin % 80 ine yakın kısmını sigortalılar tüketmektedir. 37 milyona yaklaşan nüfusumuz karşısında bu rakamdan ne gibi gözlemlere varılmasını tahmin güç değildir. İlâç fiyatlarını tesbit etmek yetkisi elinde olmasına rağmen Sağlık Bakanlığının başa çıkamadığı kimselere karşı fabrika kurmaktan gayri bir çarenin bulunamaması çok düşündürücüdür.

3) Hastahane inşası ve sağlık tesisleri kurmak zaruri ise de koruyucu hekimlik ve işçi sağlığı tedbirleri ile daha az masrafla sonuç elde edilebilir.

4) Tahsil edilemeyen pirim ve özellikle işveren primlerinin 900 milyona varması düşündürücüdür. Bu rakkamın mübalağa

edildiği, esasında müfettişlerin ölçümleme yolu ile tesbit ettiği rakamlarla bu miktarın yükseltilmiş olduğu iddiası da vardır. Fakat gerçeğin bu rakkamın pek de altında olmadığını gösteren vakıalar vardır. O halde işveren borçlarının tahsilini kolaylaştıracak kanuni ve tatbiki tedbirler alınmalıdır. Bir miktar işveren borcunun daima mevcut olacağını tabii kabul etmek lâzımdır. Fakat bunun ılımlı bir rakamda kalması gerekirdi.

5) Kurumun varlığının büyük bir kısmı kendi hizmetlerine tahsis edilmiş taşınmaz mallardır. Bu konuda yeniden bir ayarlanma yapılabilir, tasarruf sağlanabilir.

6) Kurumun müdürler kurulunun yeniden düzenlenmesi zorunludur. Çalışma Bakanı müdürler kurulunun yeniden düzenlenmesi ihtiyacından bahsederken, işçi kesiminin kendi hesabına çalışanlar diye yanlış olarak isimlendirdiği, 80 bin civarındaki diğer sigortalıların da kurulda temsil hakkı tanınmalıdır.

7) Müdürler kurulunun yalnızca prensip kararı verecek bir organ olarak yeniden düzenlenmesi ve ayrıca Başbakanlık yüksek denetleme kurulunun denetleme yetkisinin yeniden sağlanması bazı sonuçlar verebilir.

8) Sosyal sigortalar kurumunun görevi dışında kalan bazı yan kuruluşların (örneğin iş ve işçi bulma kurumuna Sosyal sigortadan 1971 yılında ödenen meblâğ 15 milyon civarında idi) giderlerinin devlet tarafından karşılanması yoluna gidilerek kurumun malî gücünün arttırılmasına büyük katkılar sağlanabilir.

9) İş kazalarındaki artışın, işçi sayısının artışı ile orantılı olmadığı, normalin üstüne çıktığı görülmektedir. İş güvenliği tedbirlerini dikkatle geliştirmek lâzımdır. 1970 yılında iş kazaları ve meslek hastalıklarına ödenen meblâğ 7.998.526 liradır. Bu rakkamın tedbir alınmazsa süratle artmasından endişe edilebilir.

10) Kurumun Belediyelerden alacağı pek büyük rakkamlara ulaşmıştır. Bunların tediyesi yolları aranmalıdır.

11) 1.9.1970 tarihinden evvel, mübayaa edilen ve 1971 sonu itibariyle bakiyesi 5,5 milyar civarında olan amortisman kredi sandığı, devlet yatırım bankası tahvillerinin faizleri inanılmayacak derecede düşüktür. Yalnız bu faizlerin arttırılması kurumun durumunu kurtarabilir.

V — Ö z g ü n e ş R a p o r u

Türk-iş in telkini ile avukatlara karşı yönelen tenkitlerden biri de Özgüneş raporunda yer almaktadır. Bu raporda :

- Sigortalı avukatların 12 bin kişi olduğu,
- 1971 yılında 40 yaşında olan bir avukatın 40 lira günlük kazanç göstermesi, bunu her yıl % 10 arttırması halinde 15 sene 55 yaşına varacağı, emeklilik hakkını kazanacağı,
- Bu avukatın, 15 sene zarfında kuruma 46.917.79 lira toplam pirim ödemiş olacağı, kendisine 2.514.77 lira aylık bağlanacağı, bu avukatın 10 sene daha yaşadığı farz olunursa kendisine 301.772.40 lira ödeneceğinden pirim toplamı ile 10 yılda kendisine ödenen aylık toplam arasındaki farkın 254.854.61 lira olacağı,
- 12 bin avukatın 3 bininin bu suretle emeklilik hakkı kazanacağı farz olunur ise üç bin avukata kurumun 764.563.830 lira ödemiş olacağı,

iddia olunmakta, böylece büyük bir rakkam ortaya konulmak suretiyle avukatlar ağır bir isnat altında tutulmaktadır. Bu, hesap hayalidir gerçekte ilgisi yoktur maksatlıdır polemik yaratma amacını gütmektedir.

Bu raporu eleştirmeden önce, sigorta kurallarına göre bu yolda bir hesabın görülmesine imkân bulunmadığını belirtmek isteriz.

Rapor herşeyden önce yanlış ve, tahmini ve hayalî hesaplara dayandırılmıştır. Sosyal sigortalar müdürler kurulu üyesi bulunan rapor sahibinin bütün imkânlara sahip olmasına rağmen ilgili servislerden bilgi almadan hayali rakamlarla, tanzim ettiği rapor evvelâ bu açıdan ciddiyetten uzaktır.

— Sigortalı avukatın 12. bin kişi olduğu yanlıştır. Bütün faal avukatların adedi 10.200 dür. Nitekim Türk İş genel sekreteri Sosyal sigortalar kurumu 1972 genel kurulunda sigortalı avukatların 6 bin kişi olduğunu ifade etmiştir. Barolardan aldığımız bilgiye nazaran sigortalı avukatın adedi Resmi kayıtlara göre 1971 yılında 7141 kişiden ibarettir.

— 1971 yılı esas tutularak 1985 de 15 yılını dolduracak avukatın 12 bin avukata nazaran 3 bin olabilmesi için halen avukat-

ların çoğunluğunun yaşlıca olması icap eder. Halbuki avukatların % 84 ü halen kırk yaşın altındadır. O halde on beş sene sonra yaşlılık aylığına kavuşmuş olanların adedi de mübalâğa edilmektedir.

— 15 seneye kadar, genç avukatların iltihakı ile sigortalı gençlerin ulaşacağı rakkam, dolayısı ile pirim artışı büyük bir yekûna varacaktır.

— 15 sene sonra emekli aylığı alabileceklerin cüzi adedine mukabil, geriye kalan avukatların ödeyeceği pirimlerin toplamına, faizden gayrı, genç avukatların ödemeye başlayacakları pirim tutarını nazara almak lâzımdır. Rapor ne verdi ne aldı anlayışı içindedir. Mesele bir sigorta sistemi içinde bütün sigortalıların verdikleri pirimlerle emekli aylıkları tutarlarının mukayese edilmesidir. Zira bahis konusu olan nesiller arası teselsülde tesanüt anlamına gelen sosyal sigortalar sistemidir. Oysa, verilenle alınan mukayesesinde dahi avukatların katlandıkları külfet rapor sahibinin camiasına nispetle daha fazladır. Çünkü; Avukatlar Tip sözleşme uyarınca beyan ettikleri günlük kazançları ancak yılda bir defa ve % 10 oranında arttırabilirler. Bu sınırlama işçilere uygulanmadığından bir işçinin uzun seneler en düşük ücretten pirim ödediği halde son üç yılda birdenbire en yüksek ücrete çıkarılması mümkündür ve bu uygulamaya rastlanmaktadır. O halde, rapor sahibinin verdiği kadar al, sistemine göre dahi avukatların daha çok verdikleri açıkca bellidir. Tip sözleşmenin hazırlanması için Bakanlık, kurum ve Birlik arasında cereyan eden ortak çalışma sırasında kurum yetkilileri % 10 oranının bir aktüer hesabına dayandığını, bu sebeble böyle bir kaydın konulmasında ısrarlı olduklarını beyan ettiler. O halde kurumun hesabta hata ettiği anlamına gelen rapor gerçeğe uygun sayılmaz.

— Raporunda 40 yaşında, 40 lira günlük kazancı olan bir avukata 15 yıl sonra kurumun ne ödeyeceği hesaplamak yoluna gidilmiştir. Şu soru mukadderdir. 40 yaşında bir işçiye, ücreti her sene sadece % 10 artmış olsa, 15 sene sonunda ödenecek emekli aylığının, aynı durumdaki avukata ödenecek aylıktan farkı varmıdır? Arada hiç fark yoktur. O halde, eğer Özgüneş haklı ise 1.500.000 işçinin, 7.000 avukatın, 70.000 topluluk sigortalısının, ve 279 noterin hepsine şamil bir ayarlama yapılmak icap edecektir. Bu ise temsil edildiği iddia olunan işçi çıkarlarına aykırıdır. Yalnız avukatlara özgü imişçesine bazı rakkamlara mübalâğa görüntüsü de ve-

rilerek ortaya atılan iddianın maksatlı olduğunu ileri sürmek haksızlık değildir.

1.10.1971 tarihinde yürürlüğe giren ve Tip sözleşmenin 4. maddesi uyarınca rızalarına bakılmaksızın avukatlara otomatikman uygulanmış bulunan 1474 sayılı kanuna göre bu miktarın 1972 yılında % 45 oranında artmış olacağı bellidir. O halde 1972 yılında avukatların ödedikleri prim 19 milyon lirayı bulacaktır.

Avukatlar 1973 yılında 21.800.000, 1974 de TL. 24.000.000,- ve 1975 de TL. 26.400.000,- olmak üzere 5 yıl dönümde 115.000.000,- TL'nin üstünde nakten prim ödemiş olacaklardır. Bu tarihten sonra emeklilik işlemi yapılabileceğine ve yaş durumuna göre, 5 yıllık devre sonunda 200, en çok 250 avukat emeklilik hakkı kazanacaktır.

En yüksek rakamlara göre beş yıllık süre sonunda; 250 avukata ayda 3500,- liradan yılda 10.500.000 lira emekli maaşı ödenecektir.

Bu tarihe kadar ödenmiş nakdi pirim yukarıda belirtildiği üzere en az 115 milyon lira olup, beş yıl içinde bu paranın getireceği faiz ortalama 10 milyon kabul edildiğinde 5 yıl sonunda ana paranın 125 milyonu aşacağı görülmektedir. Emekli maaşı ödenmeye başlanacağı yıl elde hazır olan bu 125 milyon liranın işletilmesinden en az % 15 hesabıyla 18.750.000 lira gelir sağlanacaktır. Ödenmesi gereken emekli aylığı 10,5 milyon olmasına karşılık elde mevcut ana paranın faizi 18.750.000 lira olup, faizden dahi 8.250.000 lira artarak ana paraya eklenecektir.

Bu hesaba göre avukatlara ödenecek emekli aylığı, ödediklerinin faizlerinden de aşağıdadır. Bundan sonraki yıllarda ödenecek prim faizleri, yeni emekli olacaklara bağlanacak aylıkları da rahatlıkla karşılayacak ve ana paraya hiç dokunulmadan, artmakta devam edecektir.

Bu hesap, avukatların çok verdikleri halde az alacaklarını açıkça ortaya koymaktadır.

VI — Türk İş-TBB İlişkileri

Bu ilişkilerde Türk-İş'ten içdenlik göremedik. Bunun nedeni Türk işin ne istediğini, kendisini tezip etmeden, kestirememiş ol-

masıdır. Bu itibarla Türk-İş Barolar birliği ilişkileri üzerinde de dürmakta fayda vardır :

1) Türk İş yöneticilerinden Halil Tunç 21-26 haziran 1971 sosyal sigortalar genel kurulunda şu kanaatı izhar etmiştir : «... Sayın Bakanın evvelki günkü demecinde belirttiği gibi, serbest meslek erbabını sosyal güvenlik sistemi içine alan tasarıdan söz ediyor. Bu bildiğimiz gibi daha önceden esnaf ve sanatkarlar konfederasyonunun hazırlayıp Meclise sunduğu tasarıdır. Bir taraftan plan, birleştirici bir sosyal güvenlik sistemi prensibini koyarken, diğer taraftan güvenlik sistemini bölücü bir uygulamaya devam edilemez. İlerde bunun altından kalkamayız. Daha doğrusu milyonlara varan kişilerin sosyal güvenliği tehlikeye girmiş olur.» O halde bu sözlere nazaran Türk-İş genel sekreteri Bağ-Kur'a karşı olup serbest meslek sahiplerinin sosyal sigortalar kapsamına alınması fikrindeydi.

2) TBB. Başkanı yanında genel sekreter Av. Erdoğan Bigatla 1474 sayılı kanunla yapılan % 35 zammın avukatlara uygulanması için temasa geçtiği zaman Türk avukatlarının Bağ-Kura geçiş geçmemeleri üzerinde görüşme yapılmıştır. Türk İş genel sekreteri aynen şunu söyledi : «Sakin Bağ-Kura geçmeyiniz. Çünkü yaşayamayacaktır».

3) Sayın Genel sekreter Halil Tunç'un çok kısa bir süre sonra, sosyal sigortalar 1972 Genel Kurulundaki avukatların Bağ-Kura geçmeleri zaruretinden bahseden sözlerini hayretle karşıladık.

4) Son avukatlık kanunu tadilleri hakkında TBB. nin teşebbüslerinden Türk İş haberdar değildi. Barolar Birliği Başkanı, Türk İş genel sekreterini ziyaret etti. Kendisine «yaptığımız teşebbüsler hakkında bilgi sahibi olmadığımız anlaşılıyor. İlerde haksız ithamlarda bulunabilirsiniz. Size bilgi vermek istiyorum. 506 sayılı kanunun geçici 8' maddesine, kelimesi kelimesine sadık, avukatlık kanunun geçici birinci maddesinin kanunlaşmasına çalışıyoruz» demiş ve şunu ilâve etmişti : «Lütfen bir sekreter çağırınız. 506 sayılı kanunun geçici 8. maddesi ile 1238 sayılı kanunla değiştirilmesi istenen 1136 sayılı kanunun geçici 1 inci maddesine karşılıklı okuyalım. Farklılık olmadığını anlayacaksınız.» Genel sekreter bu durumda Türk avukatları ile aynı statüde bulunmaktan şeref duyacaklarını beyan ettiler ve ilâveten «eğer mecliste tasarının çıkması sırasında güçlüğe uğrarsanız, bana haber verin, bizim çocuk-

lara söylerim, yardımcı olurlar» demişti. Bu konuşma sırasında birliğimizin o tarihte genel sekreteri (sonradan Çalışma Bakanı) sayın Attila Sav hazır bulunuyordu.

5) O halde Türk İş ile TBB tam bir anlaşma halinde idiler. Nitekim Türk işin muvafakatının kuruma duyurulmasından sonradırki, Tip sözleşme imzalanabildi. Bu görüşmelerden sonra Türk işle hiç bir ciddî çatışmamız olmayacağını sanıyorduk. 1970 yılında Erzurumda yapılan Türk-iş genel kongresinde Türk-iş genel sekreterinin «Avukatlar sessiz sedasız, kimse duymadan, işçiler aleyhine haklar elde etmişlerdir» dediğini hayretle izledik. Bunun üzerine yukarda kendileri ile vaki temaslarımızı etrafı ile hatırlatan ve metnini gerekirse yayınlayacağımız mektubu yazdık. Bu mektuba cevap alamadık.

6) Türk avukatları Türk toplumunun herhangi bir diliminden menfaat sağlayacak anlayış içinde değildirler. Bazı kuruluşlar memleketimizde uyanan «Türk avukatlığı bilinci»nin farkına varmadıkları, haksız duyguları sömürmekte fayda sağlayacakları kanaati içindedirler

7) 1971 sosyal sigortalar kurumu genel kurulunda Türk-İş genel sekreteri şunu beyan etmiştir : «Bir ülkenin bütçesinde sosyal güvenliğe ayrılan fon, ne kadar yüksekse o ülkenin insanları o kadar mutludur. O memlekette insan mutluluğu hedef alınmıştır». TBB. İnsanlık doktrinini yaymak gayreti içinde iken neden çatışma düzeyine süreklenmişimizi izah edemiyoruz. Genellikle Anakurallarda birleşen iki kuruluşun bir çeşit rekabet duygusuna kapılmaları isabetli bir tutum değildir. Dıştan, özellikle dış ülkelerden hiç bir yardımı kabul etmemiş olan TBB. -gerekirse- reddettiği yabancı yardım tekliflerini Türk kamu oyuna açıklayacak durumdadır. Türk avukatlarının her ay verdikleri aidatla yetinen, kanundaki açık hükme rağmen hiç bir ücret almayan kimselerin yönettiği TBB. nin bazı şeyler sormak istemesi de mümkündür.

8) Gerek Türk-iş, genel sekreteri Tunç'un gerekse Özgüneşin avukatlık camiasını rencide eden iddia ve özellikle ifade tarzlarındaki itidal dışı tutumun takdiri ayrı bir konudur. Türk işin ve diğerlerinin Türk avukatlarının kuruma yük oldukları yolundaki iddiaları tamamiyle izahsızdır :

a) Mecburi sigorta, avukatlar için yalnız malûllük, yaşlılık ve Ölüm sigorta koludur. Yaşlılık sigortası bakımdan genel durum

içinde kurumun aciz haline avukatların sebep olduğunu iddia etmenin haksızlığını bazı rakamlarla göstermek hiç de güç değildir.

Bu sigorta kolunun kurulduğu 1.4.1950 tarihinden 31.12.1969 tarihine kadar yaşlılık sigortasından 26.345 sigortalıya yaşlılık aylığı bağlanmıştır. 1970 yılında 31.655; 1971 yılında 26.761 kişiye tahsis yapılmıştır. 1972 de 35.000 kişiye tahsis yapılacağı tahmin edilmektedir. Ortalama 15 sene sigortalılık kabul edilirse, bunun 3 senesi geçmiş sayılırsa 10-12 seneden evvel avukatlara aylık bağlanması bahis konusu olamayacaktır. O halde nasıl olupta kurumun iddia edilen aciz haline avukatların sebep olduğu ileri sürülebilir. Milletlerarası Çalışma Teşkilâtının aktüeri Zelenka raporunda, Sosyal Sigortalar Kurumunun avukatların katılmasıyla zarara uğradığından bahsedilmemiştir.

b) Türk İş, S.S. Kurumunun bu günkü sıkıntılı hale gelmesine avukatların sebep olduğu iddiasını ortaya atarken her şeyden evvel kronolojik bir hataya düşmüştür. Halen Türk avukatları sadece pirim ödemektedirler. Kurumdan hiç bir şey almamışlardır. Zira henüz beş yıl dolmamıştır. Buna mukabil kurumu bu hale sürükleyen unsurlar arasında Türk iş den bahsedilmemesi izahsız kalmaktadır. Türk-İş, Bakanlar dahil zaman zaman kurumun idaresine hakim olmuş, birbuçuk milyon işçiyi temsil ettiği iddia ve tehdidi ile kurumun bu hale gelmesine sebebiyet veren Baskı politikasına devam etmiştir. Türk işin kendi bütçesi içinde eleştirilmesi yapılacak olursa, kurumun durumundan farksız olduğu görülecektir. Bir süre bütçesinde pek büyük bir rakkamı ifade ettiği halde «sair dış yardımlar»ın duraklaması düşündürücü sonuçlar doğurabilir. Türk-iş'e genel merkez inşası için kurumdan kredi olarak verilen 1,5 milyon lira (halen faizli tutan 2.176.520 TL. sıdır) genel kurulda ileri sürdükleri ilkelerle nasıl bağdaştırılabilir?

d) Sosyal sigortalar kurumunun kuruluşunun 27 inci yılı içindeyiz. İşçi Sigortası kavramından sosyal sigortalar kavramına geçisin halâ tamamlanmadığını görmekteyiz. Halbuki 1961 Anayasasından sonra artık bu gelişme tamamlanmış olmalıydı. Bu gelişmeyi engellemede Türk-İş yöneticilerinin «Sosyal Devlet» anlayışını benimsemekte direnç göstermelerinin kusuru vardır. Tek sosyal güvenlik anlayışına pek de aykırı düşmemek için evvelâ 70 bin kişinin, sonra avukatların ve noterlerin sosyal sigortaya «topluluk sigortası» şeklinde adeta kuruma pirim ödeyecek bir grup şeklin-

de iltihakları sosyal güvenlik idealine karşı gelenleri mazur gösteremeyecektir.

VII — Kurumun malî durumu

1) Kurumun malî dengesinin bozulmasına sebep olarak gösterilen hususlar şunlardır.

— Yaş haddinin 5 yıl düşürülmüş olması,

— Yaş kaydının kaldırılarak 5000 gün prim ödeme halinde yaşlılık aylığı hakkının tanınması,

— Yaş haddini dolduranlara 15 yıllık sigortalı olma ve ortalama 120 gün prim ödeme şartının getirilmiş olması,

— Borçlanma usulünün ihdası.

— Son on yılda 7 yıl ortalaması yerine 5 yılda 3 yıl ortalama olarak yapılan değişiklik,

— Aylık oranının % 50 den % 70 çıkarılması.

Resmi raporlarda kurumun malî dengesinin bozulmasına bunlar sebep gösterilmiştir. Gerçekten kurumu zor duruma düşüren sebepler bunlar ise bu sebepleri getirmede Türk avukatlarının bir etkisi olmuş mudur? Bunlar bütün itirazlara rağmen Türk-İş tarafından kovalanmadı mı? Bu değişiklikler, Türk-İş'in meclisteki baskı guruplarının etkisi ile 1186 sayılı kanunla getirilmedi mi?

Bununla beraber yukardaki değişikliklerin kazanılmış haklara dokunacak şekilde giderilmesi düşünülemez.

2) Zelenka raporunda kanunun değiştirilmesi lüzumuna dokunulmuş, eğer bu yapılmazsa prim oranının çok arttırılması gereğine işaret olunmuş, ayrıca şu hususlar ileri sürülmüştür :

«1) 506 sayılı Kanununun geçici 8. maddesinde öngörülen (1186 sayılı Kanununun 20. maddesiyle muaddel) eski hizmet belgelerinin tevdi için oldukça yakın bir limit tarihin tesbit edilmesine (tercihan 31 Mart veya 30 Haziran 1972) mutlak surette lüzum vardır. Keza 1186 sayılı Kanununun geçici 3. maddesinde ön görülen borçlanma talepleri için de bir limit tesbit olunmalıdır.

2) 506 sayılı Kanununun 108. maddesinde Malûllük, Yaşlılık ve Ölüm Sigortaları için tarif olunan "Sigortalılık süresi" yerine en az 120 günlük "Malûllük, Yaşlılık ve Ölüm sigortaları primi ödenmiş

olan bir takvim yılı bir sigortalılık yılı olarak kabul edilir” şeklinde bir “Sigorta yılı” tarifinin kabul edilmesi,

3) 506 sayılı Kanununun 1186 sayılı Kanunla değiştirilen 60. maddesinin A bölümünün (a) bendindeki hiç bir asgari yaş şartı aranmaksızın yaşlılık aylığı hakkını tanıyan hükmün kaldırılması,

4) Aylığa hak kazanmak için 1964 tarih ve 506 sayılı Kanunda tesbit edilmiş olan erkekler için 60, kadınlar için 55 yaş haddelerine yeniden dönülmesi,

5) Aylığa hak kazanmak için 60. maddenin C bölümünde öngörülen hafifletilmiş şartlar muhafaza edilebilir. (Erkekler için yaş haddi 60 a yükseltildiği takdirde maddedeki 50 yaş 55 e çıkarılmak suretiyle), ancak, madenciler hakkında bu hükümlerin uygulanabilmesi için, sigortalının maden işletmelerindeki hizmetinin en az 15 sigorta yılı olması şartına bağlanmalıdır.

6) Malûllük aylığı en az 3 yılı malûllük halinin vukubulduğu takvim yılına takaddüm eden beş yıl içinde olmak şartıyla, en az 5 sigorta yılını doldurmuş olan sigortalılara bağlanmalıdır.

7) Yaşlılık aylığı için tesbit edilen yaş haddine (erkeklerde 60, kadınlarda 55) ulaşmış olan sigortalıların malûllük aylığı talep edemeyecekleri ve bu yaştan sonra ancak yaşlılık aylığı bağlanabileceği kanunda öngörülmelidir.

8) Aktif sigortalının ölümünde hak sahiplerine aylık bağlanabilmesi için, sigortalının ölüm tarihinde Malûllük sigortasında öngörülen şartların yerine getirilmiş olması veya, sigortalı 60 (kadınlarda 55) yaşından sonra ölmüş ise, en az 15 sigorta yılını tamamlamış olması şartı aranmalıdır.

9) 61. maddenin son fıkrasında öngörülen, 55 (kadınlarda 50) yaşından sonraki her yaş için aylık nisbetinin % 1 yükseltilmesi, 25 sigorta yılından fazla olan her sigorta yılı için kabul edilmelidir.

10) 61. maddenin dördüncü fıkrasında öngörülen her yıl için % 0,5 oranındaki indirim, 25 sigorta yılından noksan olan her yıl için % 1 e (tercihan % 2 ye) yükseltilmelidir.

11) Malûllük veya Yaşlılık aylığının en az tutarının, aylığın hesabına esas olan ortalama yıllık kazançtan daha fazla olamayacağını belirten bir hüküm getirilmelidir.”

3) Hükümetin bir taraftan kazanılmış haklara dokunulmaya-
cağını savunması, diğer taraftan bu teklifleri benimsemiş görün-
mesi karşısında ilerde nasıl bir yol seçileceğini bu günden tahmin
kolay değildir.

a) Sosyal sigortalar kurumunun 1972 genel kurul toplantı-
sında işçi temsilcileri prim artışına taraftar olduklarını ifade et-
tiler. Toplam primin yarısının altında ödeme yapanlar için prim
artışı ılımlı gözükebilir. Fakat primin tamamını kendisi ödeyen-
ler bakımından külfet fazlaca artmış olacaktır. Gerek işçi, gerek
işveren temsilcileri kurumun ancak üçlü finansman ile (İşveren-iş-
çi-bütceden yardım) kalkınacağını, aynı toplantıda ısrarla belirt-
mişlerdir. Devlet yardımını isteyince artık prim sisteminde ısrar
etmekte çelişme başlamış demektir. Bununla beraber üçlü siste-
min tatbikatı aşağıda arzolanacağı üzere diğer memleketlerde pek
yaygındır.

b) Bazı kuruluşların masraflarının sosyal sigortaya yükletil-
miş olması yerilmektedir. Örneğin işçi sağlığını koruma, çalışma
Bakanlığının görevidir (4841 sayılı K.10) İşçi sağlığı örgütlerinin
masrafları 174 sayılı kanunla kuruma devredilmiştir. 1963-1972
yıllarında sigorta, bu kuruluşa toplam olarak 52.678.642 lira öde-
miştir. Bir kısım Bakanlık hizmetlilerinin maaşlarına katkı
1.800.000 lira, yurt dışında çalışan işçilerin bir kısım sorunlarının
yurt içinde çözüme bağlanması hususunda da büyük meblâğlar
ödenmiştir. O halde akla gelen öneri bunların Devlet bütçesinden
karşılanmasıdır.

c) Sosyal sigorta gelirlerinin önemli bir kısmının yatırımlar-
da kullanılmasını gerektiren kanun ve bunun uygulanması yeniden
gözden geçirilmelidir. İhtiyaç halinde derhal paraya çevrilebilme-
de fiili imkân, verimlilik, yeni işletmeler yaratılmasına yönelme gi-
bi hususlar açılarından bir ayarlamaya ihtiyaç vardır. Bu arada
avukatlara, tesis ve meslek kredisi sisteminin de bir yatırım sayıl-
masında zaruret ve ihtiyaç vardır. Kurumun 1967 yılı genel kurul
toplantısında başlayan yatırım usulüne yönelmiş yermelerin genel
kurullarda artarak devam ettiği görülmektedir. Bu konunun ke-
sin olarak ele alınması zamanı gelmiştir. Genellikle tahvillerin it-
fası on sene olunca ve düşük faizlere bağlı kaldığı nazara alınınca
itfa tarihinde para değerinin devam eden düşmesi karşısında ku-
rumun karşılaşacağı durum ne olacaktır?

4) Meslekdaşlarımızın Kurumun malî güçlükleri hakkında bir inanç sahibi olmaları bakımından 1972 yılında Kurum genel kurulu-
luna sunulan «hesap tetkik komisyonu» raporunu aynen aşağıda
arzediyoruz. Bu rapora kurum fonlarının bir çeşit ek bütçe gibi
dondurulmuş olmasına işaret edilmesi haksız değildir :

«1 — Öz Varlıklar : Yıllar itibariyle;

| | |
|---------------------|------------------------------------|
| 1968 yılında | 7.442.102.563,99 |
| 1969 » | 9.371.949.591,27 |
| 1970 » | 11.028.176.992,33 |
| 1971 » ise | 12.523.965.970,06 TL. sına erişmiş |

bulunmaktadır.

Öz varlıkların % 13,63 ünü bağılı kıymetler, % 86,37 sini mü-
tedavil kıymetleri teşkil etmektedir. Mütedavil kıymetlerin % 53,30
u tahviller hâlinde bulunmaktadır. Öz varlıkların gerektiğinde Ku-
rumun kuruluş gayesine tahsis edilebilmeleri bunların mütedavil
kıymetler halinde bulunması ile orantılıdır.

Bu oranın yüksekliğinin istikbaldeki zararları şimdiden he-
sabedilmelidir.

2 — Gelirler : Kurumun 1971 yılı itibariyle toplam geliri
4.279.425.800,47 TL. dir. Bu miktarın :

- % 75,22 si 1971 yılı prim gelirlerinden;
- % 8,22 si geçmiş yıl primlerinden,
- % 0,49 u isteği bağılı sigortalıların primlerinden,
- % 3,09 u faizlerden,
- % 9,81 i tahvil komisyon ve faizlerinden
- % 1,57 si kira gelirlerinden,
- % 1,60 ı diğeri gelirlerden tesekkül etmektedir.

Gelirlerimizin ana kaynağını primler meydana getirmektedir.
Mütedavil kıymetlerimizin tüm gelirler içinde sağladığı gelir oranı
% 13,10 u bulmaktadır.

Bağılı kıymetler içersinde bulunan gayrimenkullerin sağladığı
gelirler ise, tüm gelirlerimizin ancak % 1,57 sidir. O halde müte-
davil kıymetler olsun, gayrimenkuller olsun, bilânço içindeki gös-

terdikleri milyarlık ifadelere rağmen Kuruma sağladıkları faydalar açısından aynı oranda bulunmamaktadır. Özellikle gayrimenkul gelir oranları oldukça düşük seviyededir. O kadar ki kira gelirleri kendi giderlerini karşılamayan gayrimenkuller olduğu görülmektedir.

Gelirlerimizin mevcut şartlar içerisinde yükseltici tedbirleri olarak artırmak mecburiyetinde olduğumuz açıkça meydana çıkmaktadır. Bu konuda Komisyonumuzca öngörülen tedbirler şu şekilde sıralanmıştır :

1 — İşçi ve işverenin ödediği primlerden oluşan ve miktarı raporda belirtilen prim alacaklarının zamanında Kurum kasasına intikali bir zorunluktur. Bunu teminen Anayasamızın teminatı altında kalan Sosyal Güvenlik hakkının sarsılmaması için, prim alacaklarının genel hükümler çerçevesinde değil Devlet alacağı gibi tahsilinin temini hususunda gerekli mevzuat değişikliğinin biran önce yapılması lüzumlu görülmektedir.

2 — Kurumun gayrimenkullerden sağladığı gelir yüzdesi gayrimenkullere bağlanan miktarların yanında çok cüz'i kalmaktadır. Bilhassa Devlet Plânlama Teşkilâtının plân içinde öngördüğü yatırımlar gerekçesiyle arsalarımız üzerine yeni binalar yaptırıp, bu arsaları değerlendirmemize müsaade etmemesi, milyonlarca liralık arsalarımızın verimsiz halde yatmasına sebep olmaktadır. (örneğin Kızılay meydanındaki eski ismi ile cami arsası) bütün bunların yanısıra bu tip alışların, alış masrafları ve vergileri Kuruma ayrıca bir külfette yüklemektedir.

3 — Mevcut tahvillerin faiz hadleri % 9 dan aşağı bulunanlarının % 9 a sür'atli bir şekilde çıkartılmasının sağlanması şarttır. Sadece 1971 yılında Kurumun % 9 un altında bulunan faiz gelirlerinden kaybı 160.000.000,— TL. civarındadır.

Bu miktar Kurumun 1971 personel aylık ve tazminat ödemelerinin takriben % 90 ını karşılayacak durumdadır. Düşük faizli tahvillerin itfa süresi içinde kaybolan faiz gelirlerinin 3 milyar lirayı bulduğu hesaplanmaktadır. Kurum tahvillerinin faiz hadlerine göre dağılımı 14.6.1972 tarihi itibariyle şöyledir;

| | | |
|------------------------|------------------|-------------------|
| Devlet Yatırım Bankası | % 6 % 6,5 faizli | 4.804.000.000.— |
| Devlet Yatırım Bankası | % 9 | » 1.375.000.000,— |

| | | | |
|--|-----|---|--------------------|
| Amortisman ve Kredi San- dığı | % 3 | » | 1.169.400,— |
| Amortisman ve Kredi San- dığı | % 5 | » | 9.239.700,— |
| Amortisman ve Kredi San- dığı | % 6 | » | 391.200.000,— |
| 154 ve 250 sayılı Tahkim Kanunları gereğince çıka- rılan Hazine Tahvilleri | % 6 | » | 156.000.000,— |
| Hazine tahvilleri | % 9 | » | 79.478.200,— |
| Devlet Su İşleri 1954 yılı tahvilleri | % 5 | » | 500.000,— |
| T. Emlâk Kredi Bankası tahvilleri | % 9 | » | 160.038.600,— |
| | | | 6.976.625.900,—TL. |

Böylece Kurumun % 9 dan aşağı faiz haddiyle mevcut tahvil kıymetleri yekûnu 5.362.109.100,— TL. lık kısmıdır. Bu miktar tahvil mevcudunun % 77 sini teşkil etmektedir.

Sosyal Sigortalar Kurumunun geleceğinde estirilen fırtınanın aslı burada yatmaktadır. Öyle bir Kurum düşününüz ki mevcut kıymetlerinin % 77,95 i bağlı kıymetler haline getirilsin. Ve bu oran her yıl artsın. Sonradan meydana çıkacak likidite sıkıntıları yine işçi ve işverene yükeltiyle olmayacak çareler, uzman raporları adı altında ortaya atılsın.

4 — Yukarıda birinci maddede sözü edilen mevzuat değişikliği gerçekleşinceye kadar geçen yıllara ait prim alacaklarının tahsili için Hukuk servisleri derhal yoğun bir çalışmaya sevkedilmeli, tüm prim alacaklarının tahsili için gerekirse kısa vadeli plânlar hazırlanması çareleri araştırılmalıdır.

Diğer yandan işveren prim borçlarının ne kadarının taksidde bağlandığı hakkında raporda bir kayıt yoktur. Bu hususun bundan böyle belirtilmesi faydalı görülmektedir.

Tahsil edilemeyen primler 1971 yılında malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortası için matematik karşılıklardan aktarılan miktarların çok üzerinde seyretmektedir.

5 — Kurulan her teşekkül kendine has konunun halli için malî olanaklarını seferber ederken ve bu bütün dünyada böyle iken S.S. Kurumu dolaylı olarak bir yatırım bankası hüviyetine döndürülmek istenmektedir.

Sosyal Sigortalar Kurumu'nun kanunla kendisinden beklenen ismi ne ise, cismi de o olan Kurum haline gelmesi gereklidir. Kasamızdan gayemizle müşterek olmayan bir tek kuruluş ödenmemeli, bu ödemeleri sağlayan kanunlar derhal değiştirilmelidir. Bu cümleden olarak :

a) Sanayici kredileri yurt kalkınmasını ve istihdam olanakları yaratacak amaca matuf olarak yeniden gözden geçirilerek bu kredilerin gerçek sanayicilere intikali ve şözkonusu amacın sağlanmasının denetimini lüzumlu görmekteyiz.

b) İş ve İşçi Bulma Kurumuna Devletin teminatı altında olduğu halde, Kurumca ödeme gelmekte olan paralar ödenmemelidir. Bu miktar 1971 yılında 14.779,633,— TL. dir. 1972 Bütçesi ise 20.000.000.— TL. olarak öngörülmüştür.

Devletin santim santim vergisini ödeyen işçi, Devletin yapmakla yükümlü olduğu bir iş için sosyal güvenliğinin teminatından ve geleceğinden feragat etmemelidir. Bu husustaki kanunî mevzuatın acilen düzeltilmesinde zaruret görülmektedir.

c) Sivil Savunma Fonu olarak alınan 1.000.000,— lira, İşçi Sağlığı ve İşgüvenliği teşkilâtına 1963-1972 yılları arasında ödenen 52.000.000,— lira bu meyanda sayılabilir. Ayrıca, Sosyal güvenlik anlaşmalarının uygulanması Çalışma Bakanlığının görevi iken bu amaçla istihdam edilen memurlara yılda ödenen 21.600.000,— TL. sı.

Yukarıdaki örnekler, Kurumun ana gayesinin ne kadar dışına kaydırılmakta olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

3 — GİDERLER :

1971 yılı itibariyle giderler genel yekûnu (geçmiş yıl prim iptalleri dahil) 1.633.773.633,— TL. sıdır. Bu miktarın % 16,66 sı 221.233.879,— TL. sı Yönetim Giderleri, % 26,16 sı 427.304.33,— TL. sı Direkt Sosyal Sigortalar ödemeleri, yine bu miktarın % 57,18 i Emlâk ve Bakım Giderleri, İşçi Meskenleri, Sağlık Tesisleri ve diğer ödemeler teşkil etmektedir.

Giderlerde alınacak tedbirler, tasarrufa tam riayet, sarfların amaca ulaşması gaye edinilmelidir. Kurum yan gelirleri ile Direkt Sosyal Sigorta giderleri haricinde kalan diğer giderlerini karşılamayı amaç edinilmelidir.

4 — KARŞILIKLAR :

1971 yılında ayrılan karşılıklar tutarı 2.645.652.179,— TL. sıdır. Gelirin % 61,82 sini bulmaktadır. Kurum yan gelirlerin arttırılması ile karşılıklara dokunmadan karşılıkların sağlam kaynaklar halinde muhafazası hatta arttırılmak şart iken genel anlamda ileride ödenecek yaşlılık aylıklarına mukabil ayrılmakta olan bu karşılıkların (ödenmiş primler karşılığı) durumu şöyledir : Örneğin 1969 yılında 6,762 milyar iken 1970 yılında 4,536 milyara, 1971 de ise 4,324 milyara düştüğü görülmektedir. Endişe verici olarak mütalâa edilen bu konuda da gerekli tedbirlerin acilen alınması lüzumlu görülmektedir.

5 — BORÇLULAR HESABI :

1970 yılına nazaran prim, faiz ve zam olmak üzere işverenlerden olan alacağımız 269.526.595,— TL. artarak 1.209.770.610,— TL. sına erişmiştir. Bunun 12.12.35.830,— TL. sı prim alacağı, bakiye 87.742.780,— TL. sı zam ve faizlerdir. Bu miktarın 234.316.185,— TL. sı Ocak 1972 ayı içinde prim borcu olarak tahsil olunmuş, 302.150.254,— TL. sı icraya intikal etmiştir. Ancak gelirleri artırıcı tedbirler için de değindiğimiz prim tahsilâtını zorlaştıran nedenlerle 570.000.000,— TL. sı civarında bir meblâğ, ikmâli zaruri kanunî formaliteler yüzünden, muattal bir halde bulunmaktadır.

Yukarıda temas edilen işveren borçlarının ne kadarının özel ne kadarının kamu kesimine ait olduğu raporda gösterilmemektedir. Bundan böyle bu alacakların sektörler itibariyle belirtilmesinde fayda görülmektedir.

6 — SANAYİ KREDİSİ :

Kanun gereğince bankalar aracılığı ile verilen sanayi kredisi, 36.454.138,— TL. bakiye arz etmektedir. Ancak 1972 yılı bütçesine bu kredi ile ilgili olarak 10.000.000,— TL. daha ödenek konmuştur. Temennimiz odur ki bu kredinin bakiye toplamı kendi ilâç sanayiimize aktarılsın ve hiçbir fonumuza el sürmeden başkalarının hem de % 7 faizle kullandığı kaynağımızı kendimiz kullanalım. Sermaye piyasasının gelişmesini temin için yapılan bu tip işlemler artık bu maksatla kurulan müesseselerce yerine getirilsin.

7 — TAHKİM VE TECİL OLUNAN ALACAKLAR :

Halen İller Bankasında 25 yıl vade ile bulunan % 6,5 faizli

91.331.700,— TL. sıdır. Bunun tahsil ve tasfiyesi elbette bir kanun mevzuudur.

8 — MUHTELİF BORÇLULAR VE SAİR BORÇLULAR :

1971 yılı itibariyle bu hesapların bakiyesi 102.584.510,— TL. sıdır. Bu miktarın ençok dikkatimizi çeken yönü çürük alacaklarımızın yıllar itibariyle artış göstermesidir. Bilânçoda çürük alacak yekûnu 13.062.166,— TL. sına yükselmiştir. Kurumun kasasından çıkan paraların veya alacaklarının tahsilinde ağır davranışlar, zamanında alınmıyan tedbirler her işletmede olduğu gibi burada da kendini göstermiştir. Çünkü esaslı takip edilmeyen alacak mutlaka çürük alacak haline dönüşür.

9 — TEKNİK BİLÂNÇO :

Bugüne kadar Kurumun teknik bilânçosunun yapılmamasına 1186 sayılı kanunun getirdiği hükümlerin gerekçe gösterilmesini isabetli bulmuyoruz. Sözkonusu bilânçonun biranönce realize edilmesinde zaruret görölmektedir.

10 — SONUÇ :

a) Kurumun prim gelirlerinin çok büyük bir kısmı Devlet tahvillerine bağlı bulunmaktadır. Uzun vadeler içinde Konjonktürdeki dalgalanmalar ve buna bağlı olarak para değerindeki düşüşler Kurumu her zaman için bugün tartışılan malî bunalıma sürükleyecek bir etken olarak mütalâa edilmektedir. Komisyonumuz, Kurum kaynaklarının uzun vadede bu şekilde değer kaybına uğramaması için gerekli tedbirlerin öncelikle alınmasına zaruret görmektedir.

b) Kurum öz varlıklarının mümkün olan en büyük kısmının verimli serbest değerler haline getirilmesinin ön çalışmaları yapılmalıdır.

c) Gelirleri arttırıcı tedbirler bendinde sıraladığımız hususlar dikkatle incelenmelidir.

d) Gayrimenkullerde azami randıman elde edilmeli, kiralarn carî fiatlar istikametinde yeniden tesbiti çalışmaları yapılmalıdır.

e) Giderlerde azami tasarruf prensibi ön plâna alınmalı, gerçek anlamda rasyonellik esasına dayanan bir işletme gibi çalışmalıdır.

f) Kurum alacaklarını kısa zamanda tahsil ve tasfiye edecek bir programın tatbikine derhal başlanılmalıdır.

g) En mühim husus Sosyal Sigortalar Kurumu, kendine has görevlerini amaç haline getirmelidir. Bu amaçların gerçekleştirilmesi için malî olanaklarının hiç bir şekil ve surette ziyana müsaade edilmemelidir.»

VIII — Prim ve yaşa ilişkin değişikliklere karşı T.B.B. nin tutumu

Kurumun 1972 genel kurulunda kurulan bir komisyonun çalışmalarına süratle devam eylediği, varacağı sonuçların çalışma meclisine sunulacağı anlaşılmaktadır. Bu çalışmalara etkili olmak için bazı konulara değinmek zorunluğu vardır :

1) Bir iddiaya göre prim usulü vergi usulünden iyidir. Zira bu sayede kurumun idaresine katılma hakkı ve denetim hakkı doğar. Ayrıca kurulun finansmanına doğrudan doğruya katılma, kuruma karşı sigortalının hiyleli hareketlerde bulunmasını da önler. Zira kendi malına karşı hiyleli hareketlere tevessül edilmez. Bu düşüncelerde gerçek payı yoktur. Uygulama bunun aksini ortaya koymuştur.

2) Vergi ve prim usulünden karma usullerde rastlanmaktadır. Karma usulde kendi primini işveren, çalışanın priminde devlet öder. Diğer bir karma usule göre işveren primini kendisi, işçi priminin ise bir kısmını devlet, bir kısmını işçi ödemektedir.

Başka bir düşünceye göre bazı sigorta çeşitlerini karşılayacak primi tamamen işveren ödemelidir. Zira o sigortalarda riski meydana getiren olay işe ve işyerine illiyet bağı ile bağlıdır, meslek hastalıkları, iş kazaları gibi ihtiyarlık sigortalarında ikili veya üçlü ikili veya üçlü usul düşünülebilir.

Aşağıdaki mukayeseli tablo ilginçdir. Bu tabloda avukatları en yakından ilgilendiren mecburi sigorta halinde olan Yaşlılık, malullük ve ölüm sigorta kolu olduğu için, bu kola ait primlerin ikili veya üçlü ödeme şekilleri hakkında mukayeseli bilgiler gösterilmiştir :

| Memleketler | İşveren | İşçi | Devlet |
|-------------|---------|------|--------|
| F. Almanya | + | + | + |
| Avusturya | + | + | + |

| | | | |
|------------|---|---|---|
| Belçika | + | + | + |
| Danimarka | + | + | + |
| Finlandiya | + | + | + |
| Fransa | + | + | — |
| Yunanistan | + | + | + |
| İtalya | + | + | + |
| Lüksemburg | + | + | + |
| Norveç | + | + | + |
| Hollanda | + | — | + |
| İngiltere | + | + | + |
| İsviçre | + | + | + |
| Türkiye | + | + | — |

Yukardaki tablo prim veya vergi usulünün karşılaştırılması ve bir sonuca varılması bakımından faydalıdır.

Prim veya vergi usulüne göre beslenen sosyal güvenlik sisteminde finansman tekniği farklı olacaktır. Prim sisteminde uzun vadeli aktüerya hesapları mümkün olamamaktadır. Zira masrafların ani artışı veya prim gelirlerinde süratli bir azalma tahminleri yanlış çıkarılabilir.

Bu tablonun ortaya koyduğu en önemli gerçek Türkiyede Avukatlar için İşveren ve devlet hariç primi tek başına avukatın ödemesidir.

2) TBB. açısından primin arttırılmasına, yaş haddinin yükseltilmesine karşı çıkmak daha isabetli görülebilir. Bununla beraber yaş haddi açısından bazı tereddütler varit olabilecektir. Aşağıdaki mukayeseli tabloda 1970 yılında kaç memleketin kaç yaşını kabul ettiği gösterilmiştir :

| | | | |
|----|--------|----|---------------------|
| 2 | devlet | 70 | yaş |
| 1 | » | 68 | » |
| 2 | » | 67 | » |
| 1 | » | 67 | (kadınlarda 62) yaş |
| 15 | » | 65 | » |
| 1 | » | 65 | (62) » |
| 13 | » | 65 | (60) » |
| 1 | » | 63 | (60) » |
| 2 | » | 62 | (57) » |
| 15 | » | 60 | » |

| | | | |
|----|---|---------|---|
| 19 | » | 60 (55) | » |
| 8 | » | 55 | » |
| 3 | » | 55 (50) | » |
| 1 | » | 50 | » |

Görülüyorki 60 yaş ve civarı ekseriyetin kabul ettiği yaştır. Bununla beraber haklı sonuçlara varmak için memleketlerin özellikleri de ihmal edilemez. Bir memlekette ortalama ölüm yaşı ve hayat standardı çok düşük ise emeklilik yaşının aşağı tutulması mümkündür. Eğer emeklilik yaşı yükseltirse emeklilerin adedi azalacak, prim ödeyenlerin sayısı artacaktır. Bin hayali iştirakci üzerinde yapılan bir tabloya göre durum şöyle olacaktır :

| Yaş | Yaşlılık emeklisi | Malûllük emeklisi | Prim ödeyenler | Oran |
|-----|-------------------|-------------------|----------------|------|
| 50 | 333 | 15 | 652 | 53 |
| 55 | 255 | 23 | 722 | 39 |
| 60 | 182 | 35 | 782 | 28 |
| 65 | 121 | 56 | 823 | 22 |
| 70 | 70 | 80 | 850 | 18 |

Eğer emeklilik yaşında değişiklik yapılırsa Çalışma Bakanlığı-Kurum-TBB üçlüsü tarafından hazırlanan ve % 10 sınırını kabul eden tip sözleşmedeki gelir beyanının yeniden ayarlanması zaruri hale gelecektir.

3) Yabancı devletlerin büyük bir çoğunluğunda yaşlılık aylığı alabilmek için işi bırakmak şartı aranmamaktadır. Federal Almanya, Fransa, İran, Norveç, Panama, para guvay, hollanda, İsveç, İsviçre, venezüalla misal gösterilebilir. Çalışarak ücretini ve aynı zamanda emekli maaşını almak veya yalnız emekli maaşını alıp çalışmamak kararının ilgiliye bırakılması gerekir. Yalnız emekli maaşı ile geçinmek mecburiyeti kazancı kifayetli olanın darlığa sürüklenmesi olacaktır ki bunun gereği yoktur. Emeklilik yaşının yukardan veya aşağıdan tutulmuş olması emekli işçinin çalışması konusuna elbetteki etkilidir.

Bununla beraber yaş ilerledikçe çalışma gücü kendiliğinden azalır. Adetleri az da olsa pek tecrübeli bir işçinin çalışmaya devamını işveren de isteyebilir. Böyle bir durumda emeklilik yaşının evvelden tesbiti ve belli yaşda «beklemece hakka» ulaşmış olan dan, çalışmamak şartının aranması, ilkelere aykırı düşer.

Bazı memleketlerde değişik bir usul uygulanmaktadır. Eğer işçi ücretli bir işde çalışmaya devam ediyorsa yaşlılık aylığının ancak bir kısmını alır ve eğer kazancı evvelden tesbit edilmiş belli bir meblağı aşılırsa aylığı tamamen kesilir.

Modern sosyal güvenlik ve Modern Sosyal çalışmalar, emeklilerin muattal durumdan kurtarılması ve tecrübeye dayanan mesailerinden yararlanılabilmesi için, emekli aylıkları da ödenmek suretiyle çalışmalarının teşvik edilmesi gereğini ortaya koymaktadır. Milletlerarası çalışma Meclisinin 1972 de Zurih'te yaptığı toplantıda bu konu ortaya atılmıştır.

4) Enfilasyon ve fiyat artışlarına göre yaşlılık yardımını ve diğer yardımları ayarlamak da daimi bir sistem kabul eden memleketler arasında Belçika, Kanada, Şili, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Norveç, Hollanda ve İsveç'i gösterebiliriz.

Sayın Çalışma Bakanı'da S.S.Kurumunun 1972 yılındaki son genel kurul toplantısındaki açış konuşmasında, emekli aylıklarına kat - sayı sisteminin uygulanması üzerinde durmuştur.

Avukatların sosyal güvenliği hakkındaki bu raporumuzu, saygı ile, takdirlerimize arzederiz.

Başkan
F. Erem

Başkan Y.
O. Kuntman

Başkan Y.
E. Arslanalp

Gen. Sek.
E. Bigat

Sayman
R. Mağa

Üye
Z. Yücel

Üye
T. Sırmalı

Üye
H. Tuncay

Üye
H. Becerikli

Üye
M. Kavaklılar

Üye
İ. Saraçlar